Akordeonininkas Martynas LEVICKIS

ISSN 1392-0979

SANTARA • 2014 • RUDUO • 109/110

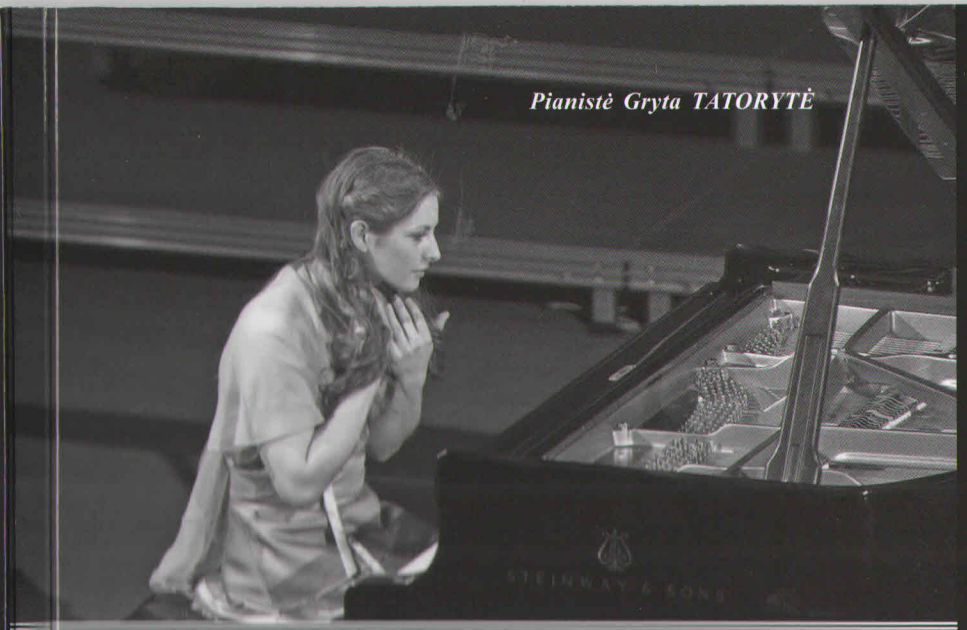

Pianistė Gryta TATORYTĖ

Smuikininkas Dželaldas BIDVA

2014 • RUDUO • 109/110

santara

Asta ŠIUKŠTERIENĖ

NESUDEGANTYS TILTAI

Mistinė muzikinė dviejų dalių Aleks Tarn (Aleksejaus Tarnovickio) drama „Dibukas“ to paties pavadinimo Simono Anskio (Šlomo Zeinvelio Rappoporto) pjesės motyvais, atidariusi 84-ąjį Valstybinio Šiaulių dramos teatro sezoną, maloniai nustebino žiūrovą, pasiilgusį šviesios meilės istorijos, nešančios gilesnę žinią ir galinčios pakeisti laisvės, meilės, mirties, praeities ir dabarties ryšio sampratą.

Raimundas Banionis

500 metų gyvuojanti žydų tautos sakmė, užrašyta lygiai prieš 100 metų Ukrainoje, pasaulinėje scenoje pirmąsyk realizuota Vilniaus žydų teatro trupės, atgimsta Šiaulių dramos teatre mistinėje muzikinėje dramoje „Dibukas“. Mistinę legendą į sceną perkėlė režisierius Raimundas Banionis, neslėpdamas, kad šią pjesę pasirinko, nes joje nagrinėjamos visada jį dominusios temos –meilė, gryni jausmai, mirtis. „Šios temos asocijuojasi su mano pastaraisiais pastatymais, tiesiog yra patiektos su „kitu padažu“: kita tauta ir šalimi, kitomis tradicijomis. Prieš tai stačiau rusišką istoriją, teko statyti ir anglišką, dabar nusprendžiau statyti žydišką. Tai labai įdomi, graži istorija. Tai įdomu – kaip į tą pačią aistrą, tą pačią istoriją reaguoja

įvairios tautos, kurių atstovų skirtingas išsilavinimas, mentalitetas. (*past.* prieš dvejus metus rež. R. Banionis Šiaulių dramos teatre pastatė N. Leskovo „Ledi Makbet iš Mcensko apskrities“). Mistinė muzikinė drama „Dibukas“ – tai spektaklis-sakmė, paremta žydų tautosaka, mistika. Turtingas pirklys nori ištekinti savo dukterį Lėją už pasiturinčio ir išvaizdaus jaunuolio, nepaisydamas merginos jausmų dingusiam mylimajam ir jaunystės draugui duoto pažado, kad jų vaikai susituoks. Mylimasis Chonenas į miestą netikėtai grįžta vestuvių išvakarėse, įvaldęs mistines Kabalos galias. Visus planus apverčia mįslinga jaunuolio mirtis ir dar paslaptingesnis Lėjos negalavimas. Dvi mylimųjų sielos apsigyvena viename kūne, kad galėtų būti kartu amžinai. Tėvas susirūpina, kokia liga įsimetė į dukters kūną, ir kreipiasi pagalbos į rabiną. Amžinas klausimas: meilė – tai dovana, liga ar apsėdimas? Žydų folklore dibuku vadinama „nuoga siela“, kuri, palikusi mirusiojo kūną, neiškeliauja į aną pasaulį, o įsiskverbia į gyvo žmogaus kūną ir sielą. Tokią esybę, priklausančią dviem pasauliams, dibuką, išvaryti gali tik rabino egzorcizmas. Iš tiesų autentiškas liaudies legendos tekstas neegzistuoja. Padavimai apie dibuką nuo XVI a. plito tarp Vidurio ir Rytų Europos žydų. Juos išpopuliarino, beje, Vilniuje 1916 m. Simono Anskio (Šlomo Zeinvelio Rappoporto) jidiš kalba parašyta pjesė „Dibukas“. Autorius ją parašė po 1914 m. etnografinės kelionės po chasidų gyvenamas vietoves Vakarų Ukrainoje, kur domėjosi turtinga liaudies tautosaka, gražiomis sakmėmis, mistinėmis Kabalos mįslėmis. Pjesėje atkurti chasidų papročiai ir religinės apeigos patraukė ne vieną kūrėją. Pjesė 1920 m. buvo pastatyta Vilniaus dramos teatre, metais vėliau – Niujorke, 1922 m. Maskvoje, žydų teatre-studijoje „Habima“, itin sėkmingai ją režisavo Jevgenijus Vachtangovas. Drama įgijo tarptautinę šlovę: buvo ne vieną kartą ekranizuota, statoma teatre ir televizijoje, pagal ją sukurta daug muzikos kūrinių, baletas ir opera. 1937 m. ji tapo vieno geriausių lenkų prieškario filmo pagrindu. Interpretuota ji ir šiuolaikinėje dramaturgijoje bei kinematografijoje. Įdomus sutapimas, kad šiemet (tais pat 2014 m. kaip ir Šiaulių dramos teatras) pjesę „Dibukas“ pastatė ir žydų išeivijos „Gešerio“ teatras Tel Avive (Izraelis).Iš

Scenos iš spektaklio „Dibukas“

Nuotraukos Artūro Staponkaus.

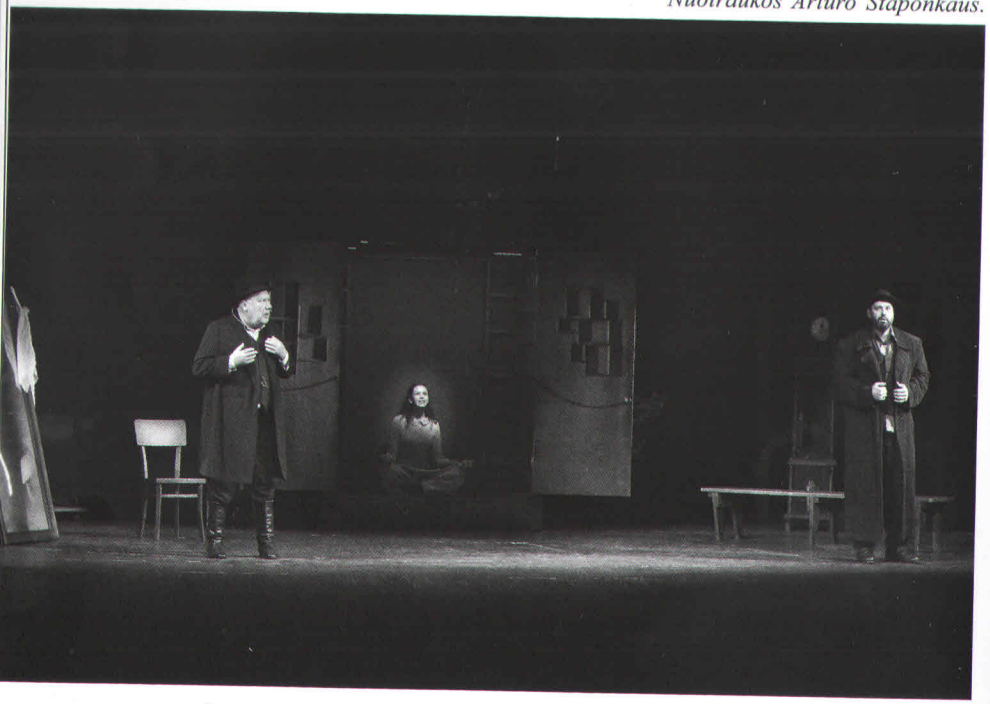

tiesų autentiškas liaudies legendos tekstas neegzistuoja. S. Anskio pjesės tekstas jam mirus irgi buvo laikomas prarastu, kol XX a. pabaigoje buvo atrastas carinės cenzūros archyve. Juo, kaip pirminiu šaltiniu, ir naudojasi žydų rašytojas Aleks Tarn: skolinasi pagrindinių veikėjų vardus ir chasidų folkloro pavyzdžius. Šiaulių scenoje ne tik atpasakojama liaudies gelmėse gimusi meilės legenda apie mirusiojo dvasios persikėlimą į gyvojo kūną. Aleks Tarn pjesės ašimi tampa Lėjos vaidmuo, jos pasirinkimas – laimės ir meilės, laisvės ir pasiaukojimo, gyvenimo ir mirties. O režisierius Raimundas Banionis žydiškos kultūros kontekste dar labiau išryškina tai, kas artima ir suprantama visoms tautoms ir kartoms: meilė, aistros, mirtis ir nuolatinis per amžius vejamos žydų tautos laimės ir išsigelbėjimo ieškojimas, net kai vienintelė galimybė tapti laimingu – pabėgimas į svajonių, fantazijų ir paveikslų pasaulį. Netikėta psichologiškumo ir mistikos dermė su savitu, tik žydų tautai būdingu, humoru ir muzikiniai zongai sukuria ypatingą spektaklio atmosferą.

Muziką zongams sukūrė Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatas kompozitorius Faustas Latėnas, choreografiją – „Auksinio scenos kryžiaus“ laureatė Vesta Grabštaitė, kostiumus aktoriams – kino ir teatro kostiumų dailininkė Daiva Petrulytė, Sergėjaus Bocullo kurtą scenografiją sustiprina Mindaugo Daugėlos vaizdo projekcijos.

Spektaklyje vaidina gausus būrys aktorių. Lėjos vaidmuo patikėtas dviem aktorėms – Agnei Kiškytei ir šio sezono Šiaulių dramos teatro naujokei aktorei Ingai Jarkovai. Tačiau Inga Jarkova scenoje – nebe debiutantė. 2013 m. ji buvo nominuota „Auksinio scenos kryžiaus“ apdovanojimui jaunojo menininko kategorijoje, šiauliečiams ji pažįstama kaip spektaklio „Už durų“ aktorė ir režisierė. Choneno vaidmenį atlieka Aurimas Žvinys ir Anicetas Gendvilas. Pirklį Senderį vaidina Sigitas Jakubauskas, Rabiną Elchaną – Antanas Venckus, Enochą – Vladas Baranauskas ir Rolandas Dovydaitis, Fradą – Lina Bocytė, Moterį – Nomeda Bėčiūtė, 1-ąjį ir 2-ąjį senuką – Juozas Bindokas ir Eduardas Pauliukonis. Į pjesę įvestas ir papildomas Dailininko vaidmuo (aktorius Aurimas Pintulis), kurio paveikslai – tarsi persikėlimo į fantazijų pasaulį metafora.